

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Uhkaako erityismiskehitys koulutuksen tasa-arvoa?

Juhani Rautopuro
Tutkimusprofessori, emeritus
Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto
Koulutuksen arvioinnin dosentti, Helsingin yliopisto
juhani.rautopuro@jyu.fi

Sivistysvaliokunta 12.11.2025

Missä mennään?

Oppimistulokset ovat laskeneet jyrkästi 2000-luvun alun huippuvuosista: ero heikkojen ja huippuosaajien välillä on kasvanut kaikissa oppiaineissa.

Oppilaiden motivaatio ja usko omiin kykyihin ovat heikentyneet. Asenteet koulutukseen kielteisempiä

Keskustelu kapea-alaista: koulun ongelmat heijastavat myös yhteiskunnallista eriarvoistumista, eivät vain opetusta.

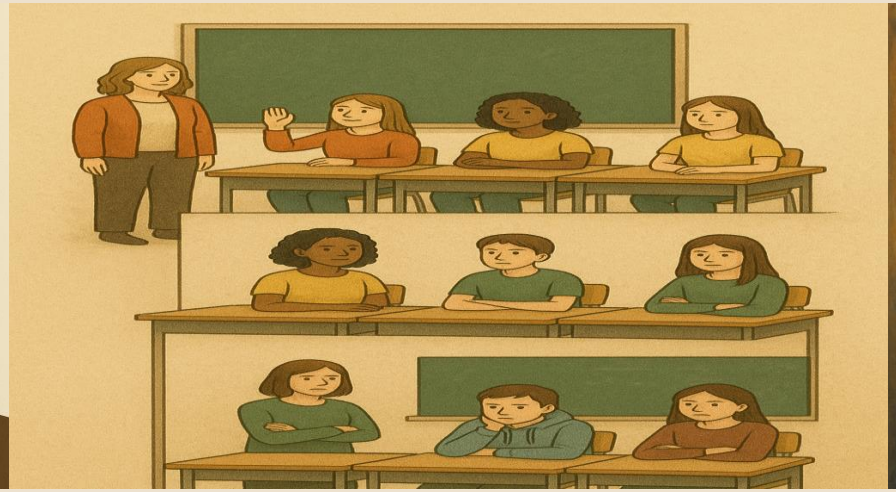

Suomi
Japani
Singapore
In PISA
we trust.

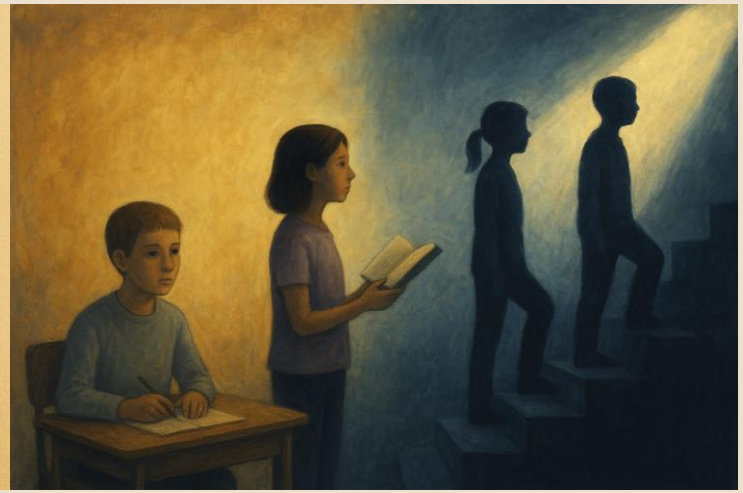

PISA

PISA
EDUCATION POLICY

Tasa-arvo: oppimistulosten vaihtelu (eriytyminen)

Suomessa erot koulujen välillä pieniä, mutta kasvussa. Pääkaupunkiseudun ulkopuolisten koulujen erot myös kasvussa.

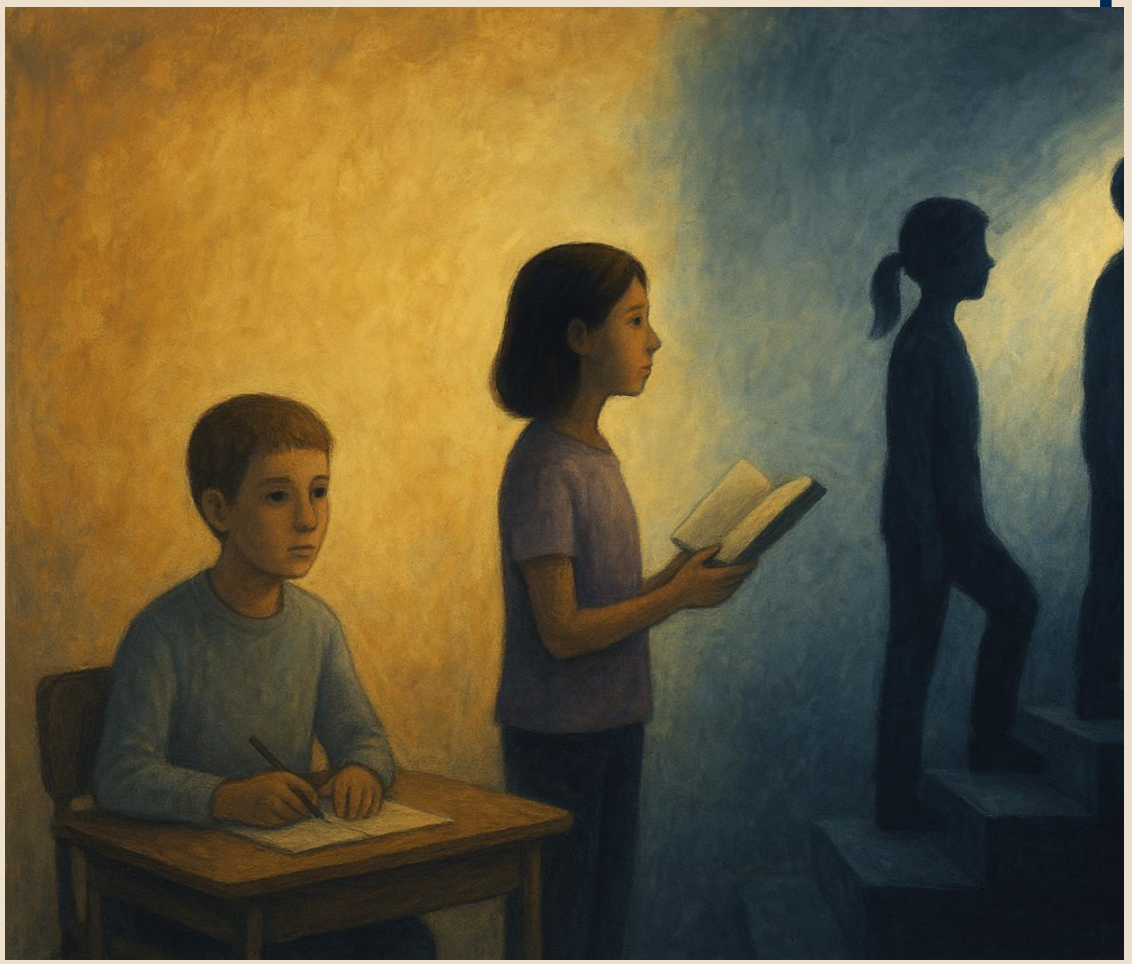
Ruotsinkielisissä kouluissa tulosten lasku vähäisempää kuin suomenkielisissä.

Erityisopetuksen ryhmien osaamisen vaihtelu selittää suurimman osan opetusryhmien välisestä vaihtelusta yhä enenemässä määrin (painotetut ryhmät vähemmän). Yleisopetuksen ryhmien välillä vaihtelu on sen sijaan vähäistä.

Suurin osa oppimistulosten vaihtelusta on koulujen sisäistä (oppilaiden välistä). Vaihtelu kansainvälisesti katsottuna erittäin suurta ja kasvamaan päin.

Kasvava eriarvoisuus (syrjäytymisriski)

- Oppilaiden sosioekonominen tausta vaikuttaa oppimistuloksiin aiempaa vahvemmin.
- Köyhyydessä elävien lasten määrä on nousussa – lähes joka yhdeksäs lapsi.
- Sukupuolten väliset erot: tyttöjen tulokset heikentyneet poikia nopeammin.
  - **Koulutusvalinnat !!!**
- Maahanmuuttajataustaisten osaaminen keskimäärin matalampaa, mutta erot eivät selitä yleistä laskua.

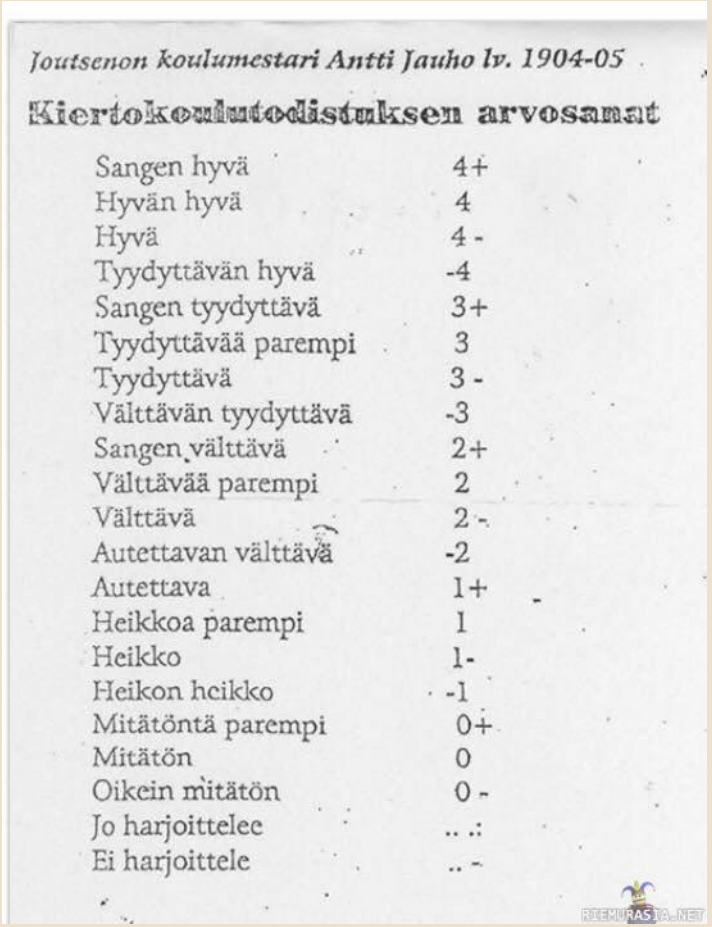

“Koululaitos sopii parhaiten oppilaille, joilla on kotona asiat kunnossa ja varallisuutta esimerkiksi harrastuksiin. Erityisen huonosti pärjäävät ne lapset ja nuoret, joilla on sosioekonomisesti heikompi perhetausta” (Elina Pekkarinen).

Oppilasarvioinnin yhdenvertaisuuden haasteet

Oppimistulosten arviointi vs. oppilasarviointi

- Lähtökohta: Arvosanoissa eroja koulujen välillä ja jopa sisällä – eivät aina vastaanneet osaamista.
- Arviointiuudistus 2020–2021 lisäsi yhdenvertaisuutta, mutta kaipaa selkeytystä.
- Opettajat toivovat tarkempia ohjeita mm. arvosanan alimman hyväksytyn arvosanan 5 rajasta ja työskentelyn painotuksesta (myös kompensaatio).
- Tarvitaan yhtenäiset kriteerit sekä yhtenäistä täydennyskoulutusta ja yhteisiä arviointivälineitä.

Joutsenon koulumestari Antti Jauho lv. 1904-05

Kiertokoulutodistuksen arvosanat

Sangen hyvä	4+
Hyvän hyvä	4
Hyvä	4 -
Tyydyttävän hyvä	-4
Sangen tyydyttävä	3+
Tyydyttävää parempi	3
Tyydyttävä	3 -
Välttävän tyydyttävä	-3
Sangen välttävä	2+
Välttävää parempi	2
Välttävä	2 -
Autettavan välttävä	-2
Autettava	1+
Heikkoa parempi	1
Heikko	1-
Heikon heikko	-1
Mitätöntä parempi	0+
Mitätön	0
Oikein mitätön	0 -
Jo harjoittelee	.. .:
Ei harjoittele	.. -

Yhteenveto

- **Nykytilanne ja riskit**
- Oppimistulosten erot ja polarisaatio kasvavat.
- Sosioekonominen tausta vaikuttaa yhä enemmän oppimiseen.
- Haavoittuvimpia ovat lapset, joiden perheissä on taloudellisia, koulutuksellisia tai kielitaidollisia haasteita.
- Koulutuksellisen tasa-arvon heikkeneminen lisää syrjäytymisriskiä ja vaikeuttaa nuorten kiinnittymistä työelämään.
- Ilman kokonaisvaltaista tarkastelua koulutusuudistukset jäävät helposti irrallisiksi.
- **Seuraukset yhteiskunnalle**
- Lisääntynyt eriarvoisuus heikentää yhteiskunnan koheesiota ja kilpailukykyä.
- Koulutus ei välttämättä vastaa muuttuvan yhteiskunnan tarpeisiin.

- **Tie eteenpäin – mitä tarvitaan**
- **Ratkaisun avaimet**
- Pitkäjänteinen tutkimukseen perustuva kehittäminen.
- Koulutus- ja sosiaalipolitiikan parempi yhteensovittaminen.
- Perheiden hyvinvoinnin vahvistaminen osana koulutuksen tasa-arvoa.
- **Uusi näkökulma koulutukseen**
- Tarkastellaan koulutusjärjestelmää kokonaisuutena – ei vain kouluja erillään.
- Analysoidaan, miten kuntien, ministeriön, **Opetushallituksen (OPS)**, OAJ:n ja hallituksen roolit ovat muuttuneet.
- Koulutus on yhteiskuntapolitiikkaa: sen avulla rakennamme tulevaisuuden Suomea.
- Uudistamiseen tarvitaan kaikkien yhteiskunnallisten toimijoiden panosta.

KIITOS!

juhani.rautopuro@jyu.fi

Kysymyksiä/kommentteja:
Mitä voimme asialle tehdä?